

DIFERENȚE CONCEPTUALE PRIVIND TRANZACȚIA JUDICIARĂ ȘI TRANZACȚIA EXTRAJUDICIARĂ

CZU: 347.91/.95:347.44(478)

Alina GAJA

*Școala doctorală Științe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova*

CONCEPTUAL DIFFERENCES REGARDING THE COURT SETTLEMENT AND OUT-OF-COURT SETTLEMENT.

The purpose of this article is to highlight the institutional differences between the court settlement and the out-of-court settlement. In the Republic of Moldova, the transaction is a contract governed by the provisions of the Civil Code, used as a tool to prevent or end a legal dispute, or to resolve difficulties arising during the execution of a court decision. At the same time, the Civil Procedure Code operates with the notion of transaction used in order to terminate a civil lawsuit. Through this research, we will notice what are the differences between the two institutions, and how they can be interconnected.

Keywords: transaction, civil lawsuit, Civil Code, Civil Procedure Code, court decision, court settlement, out-of-court settlement.

În virtutea principiului libertății contractuale reglementat de art.993 din Codul civil al Republicii Moldova [1], părțile pot încheia în mod liber, în limitele dispozițiilor legale imperative, contracte și pot stabili conținutul lor. În acest sens, părțile contractante pot încheia un contract reglementat de prevederile Codului civil și de alte legi speciale, sau un contract nereglementat, clauzele căruia vor respecta prevederile imperative ale legislației în vigoare a Republicii Moldova.

Odată cu modernizarea Codului civil, modificările căruia au intrat în vigoare la data de 1 martie 2019, s-a modificat, inclusiv, reglementarea contractului de tranzacție. Cu aceeași ocazie, remarcăm că tranzacția este reglementată din punct de vedere material în Codul civil, iar din punct de vedere procesual – în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [2].

Tranzacția este definită la art.1917 Cod civil, care prevede că aceasta reprezintă contractul prin care părțile previn un proces care poate să înceapă, termină un proces început sau rezolvă dificultățile ce apar în procesul executării unei hotărâri judecătorești. Din această definiție observăm că legea civilă stabilește trei etape de încheiere a unui contract de tranzacție: (1) înaintea demarării unui proces civil; (2) în timpul unui proces civil; (3) în faza executării hotărârii pronunțate într-un proces civil.

În doctrină, tranzacția este definită ca o convenție bilaterală prin intermediul căreia părțile convin să-și facă concesii reciproce, în scopul de a pune capăt unui proces sau de a-l evita [3, p.301]. Într-o altă accepțiune, tranzacția este definită drept o formă de conciliere realizată în scopul de a rezolva diferendele unui litigiu pe cale amiabilă, făcând ca procesul să ia sfârșit, chiar dacă procesul încă nu a început, să evite începerea lui [4, p.6].

În plan național, doctrinarul Iurie Mihalache definește tranzacția ca fiind o judecată privată a litigiului, făcută chiar de părțile implicate în conflict. Pe calea tranzacției, părțile au posibilitatea de a pune capăt conflictului până a ajunge în instanța de judecată, iar dacă procesul a început – posibilitatea de a-l înceta [5, p.13].

Având în vedere scopul acestei cercetări, și anume – elucidarea diferențelor conceptuale dintre tranzacția judiciară și cea extrajudiciară, trebuie să menționăm că în doctrina din Federația Rusă s-a stabilit ideea că contractul de tranzacție are o natură dublă, fiind nu doar un act material, ci și procesual în același timp [6, p.77]. Astfel, potrivit acestei idei, tranzacția trebuie să corespundă, pe de o parte, cerințelor înaintate pentru actele juridice, iar, pe de altă parte, urmează a fi respectată consecutivitatea acțiunilor procesuale.

Adaptând opiniile doctrinare la legislația națională, menționăm că împărtășim opinia exprimată *supra* privind natura dublă a tranzacției, din mai multe considerente. În primul rând, atragem atenția asupra faptului că prevederile Codului civil stipulează mai multe condiții în vederea încheierii tranzacției. Cu titlu de exemplu remarcăm că la art.1917 alin.(2) Cod civil se face referire la capacitatea contractanților, menționându-se că pentru încheierea tranzacției se cere capacitatea necesară de a dispune de obiectul tranzacției. Mai mult, art.1918 Cod civil reglementează unele aspecte cu privire la obiectul tranzacției. Astfel, este prevăzut că nu se poate face tranzacție cu privire la capacitatea persoanei sau la alte chestiuni care interesează ordinea publică.

În vederea elucidării instituției tranzacției judiciare și a tranzacției extrajudiciare, după modernizare, Codul civil aduce la art.1919 o clarificare. Astfel, tranzacția este judiciară dacă a fost confirmată de către instanța de judecată sau arbitrală competentă, conform normelor de procedură aplicabile. Dispozițiile legale privind executarea silită a hotărârilor arbitrale rămân aplicabile. Tranzacția este extrajudiciară dacă prin ea părțile au prevenit un proces ce putea să înceapă sau, deși tranzacționează asupra unui proces în desfășurare, nu o prezintă instanței de judecată sau arbitrale competente pentru confirmare. După confirmare în modul corespunzător, tranzacția extrajudiciară devine tranzacție judiciară.

Observăm astfel că același contract de tranzacție poate avea atât natură extrajudiciară, cât și judiciară. Cu toate acestea, nu trebuie să confundăm relația descrisă *ante*; or, o tranzacție poate fi doar extrajudiciară sau poate fi doar judiciară. Trebuie să reținem în acest sens că unul dintre scopurile tranzacției extrajudiciare este prevenirea unui proces. De obicei, aceste contracte de tranzacție sunt negociate și semnate înaintea oricărei proceduri judiciare și au ca scop buna învoială a părților. Efectul primordial al tranzacțiilor extrajudiciare este evitarea demarării unui proces civil. Astfel, în

virtutea principiului *pacta sunt servanda*, părțile își onorează obligațiile asumate prin contractul de tranzacție extrajudiciar.

Amintim că un element important, poate chiar de bază, al tranzacției îl reprezintă concesiile pe care le fac ambele părți aflate într-un litigiu sau potențial litigiu în momentul încheierii tranzacției. Având în vedere că acest contract derivă din disponibilitatea părților, în mod normal acestea decid concilierea prin asumarea unor obligații și renunțări reciproce. Astfel, dacă părțile au încheiat o tranzacție extrajudiciară, prin care au stabilit anumite concesii reciproce în vederea prevenirii unui proces civil, și ambele părți respectă clauzele tranzacției, aceasta produce efecte doar într-un cadru material, având aceeași natură juridică ca orice alt contract civil.

Cu privire la tranzacția judiciară, urmează să menționăm că aceasta poate avea următoarele forme:

- forma tranzacției extrajudiciare confirmate de către instanța de judecată;
- forma tranzacției încheiate în cadrul desfășurării unui proces civil sau în faza executării actului judecătoresc.

Cu privire la prima formă menționată, statuăm că, în pofida faptului că art.1920 alin.(1) Cod civil stabilește că tranzacția are între părți autoritatea lucrului judecat, aceasta nu reprezintă titlu executoriu. Altfel spus, în cazul în care una dintre părți nu își va executa obligațiile în modul corespunzător, potrivit art.1920 alin.(2) Cod civil, cealaltă parte nu va putea solicita executarea silită, decât după:

- a) admiterea acțiunii de executare silită a obligației rezultate din tranzacție de către instanța competentă, la cererea părții la tranzacție;
- b) confirmarea ei de către instanța competentă, conform Capitolului XLV din Codul de procedură civilă, la cererea părții la procesul de mediere;
- c) investirea ei cu formulă executorie de către notar. Notarul va investi tranzacția cu formulă executorie, la cererea tuturor părților la tranzacția încheiată, în cadrul procesului de mediere sau în afara procesului de mediere.

În fond, art.1920 alin.(2) lit.b) Cod civil stabilește procedura convertirii unei tranzacții extrajudiciare într-o tranzacție judiciară, prin confirmarea acesteia de către instanța competentă. Considerăm că celelalte două temeuri, și anume – cele prevăzute la lit.a) și c), nu convertesc tranzacția extrajudiciară în una judiciară, ci doar, prin două metode distincte, duc la posibilitatea executării silită a acesteia.

Astfel, reiterăm că o tranzacție extrajudiciară poate deveni judiciară prin omologarea acesteia de către instanța competentă, potrivit Capitolului XLV din Codul de procedură civilă, la cererea părții la procesul de mediere. Potrivit art.487 Cod de procedură civilă: „(1) Cererea de confirmare a tranzacției, prin care părțile previn un proces civil, și de eliberare a titlului de executare silită se depune în scris de către partea procesului de mediere sau reprezentantul legal al acesteia la instanța judecătorească de la domiciliul sau de la sediul pârâtului. (2) Tranzacțiile încheiate în litigiile civile și comerciale cu element de extraneitate se confirmă în condițiile prezentului capitol dacă examinarea litigiului soluționat prin tranzacție este de competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova și executarea tran-

zației, în tot sau în parte, urmează a fi efectuată pe teritoriul Republicii Moldova. **(3) Prezentul capitol se aplică în mod corespunzător și procedurii de confirmare a tranzacțiilor încheiate nemijlocit de către părți pentru a preveni un proces ce poate să înceapă”.**

Din ultimul alineat al art.487 Cod de procedură civilă observăm că instanța de judecată poate confirma o tranzacție încheiată direct de părți, fără concursul unui mediator. Având în vedere această circumstanță, considerăm în plus sintagma „la cererea părții la procesul de mediere” de la finalul art.1920 alin.(2) lit.b) Cod civil.

Cu privire la cea de a doua formă, și anume – tranzacția încheiată în cadrul desfășurării unui proces civil sau în faza executării actului judecătoresc, menționăm că în cadrul unui proces de judecată demarat, părțile se pot înfățișa oricând în fața instanței de judecată în vederea solicitării confirmării tranzacției încheiate. Acest lucru rezultă expres din art.60 alin.(2) Cod de procedură civilă: „Pe tot parcursul examinării cauzei, reclamantul este în drept să renunțe la acțiune, pârâțul este în drept să recunoască acțiunea, iar părțile pot înceta procesul prin tranzacție de împăcare”. Mai mult, judecătorul este obligat să explice părților dreptul lor la soluționarea litigiului pe cale amiabilă, prin încheierea unei tranzacții judiciare [5, p.15].

În urma solicitării confirmării tranzacției, instanța de judecată urmează să parcurgă următoarele etape procedurale, potrivit art.212 Cod de procedură civilă:

1. Înainte de a confirma tranzacția părților, instanța judecătorească explică reclamantului, pârâțului sau părților efectele acestor acte de procedură;
2. În cazul confirmării tranzacției, instanța judecătorească pronunță o încheiere prin care dispune încetarea procesului. Încheierea trebuie să conțină condițiile tranzacției, confirmate de instanță.
3. Dacă nu confirmă tranzacția părților, instanța judecătorească pronunță în acest sens o încheiere motivată și examinează cauza în fond. În acest sens, menționăm că, potrivit art.60 alin.(5) Cod de procedură civilă: „Instanța nu va admite renunțarea reclamantului la acțiune, nici recunoașterea acțiunii de către pârât, nu va confirma tranzacția dacă aceste acte contravin legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului. Anterior confirmării tranzacției, instanța verifică respectarea prevederilor art.32 alin.(3) din Legea nr.137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere”.

Totodată, menționăm că, relativ recent, în legislația procesual civilă a Republicii Moldova a fost reglementată instituția medierii judiciare în anumite categorii de cauze civile, în vederea încheierii unei tranzacții care urmează a fi ulterior omologată de instanța de judecată.

Astfel, având în vedere cele remarcate în prezentul studiu, urmează să concluzionăm că instituția tranzacției este extrem de complexă, aceasta prezentând atât elemente de drept material, cât și elemente de drept procesual. Totuși, după cum am arătat *supra*, aceste elemente se pot intercala, în momentul în care tranzacția extrajudiciară devine judiciară prin confirmarea acesteia de către instanța de judecată. În mare parte, diferența dintre cele două instituții rezidă în faptul că până la confirmarea de către

instanță, tranzacția reprezintă o simplă înțelegere între părți, care nu duce la încetarea procesului. Mai mult, în caz de nerespectare a angajamentelor de către una dintre părți, executorul judecătoresc nu va putea să intervină [5, p.15]. Odată cu omologarea de către instanța de judecată, procesul încetează prin Încheierea instanței de judecată, iar părțile nu se pot adresa din nou în instanță cu o cerere având același obiect și aceleași temeuri.

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.111-115/451.
3. TOADER, C. *Drept civil. Contracte speciale*. Ed. a II-a. București: All Beck, 2005.
4. DURAC, Gh. Aspecte teoretice și practice ale tranzacției judiciare. În: *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”*, Iași, Științe Juridice, 2005.
5. MIHALACHE, Iu. Teoria și practica aplicării contractului de tranzacție. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr.11.
6. БЕЗБОРОДОВА, О. Мировое соглашение и пределы доказывания при его утверждении. В: *Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации*, 2003, №19.